

Tasnawit n Wujimee	Akayad n ukradyur wis krađ di	Ahad 15 di mayyu 2019
Aswir wis krađ	tmaziyt	Akud : 02!

Fren yiwen seg yisental-agi :

Asentel 01 :

Ađris :

Yir tuyalin

Ttidirey deg usirem, ttidirey di tirga yebnan ƣef yinig. Ur zriy d ayen yelhan ney d ayen n dir. Lhasun am nekk am yilmziyen nniđen, wid isersen lsas n tirga nsen d usirem nsen akkin i yilel.

Akken kan i d-kfiy leqraya di tesdawit, tettban-iyi-d amzun medlent akk tewwura, ulac tifat. S anda ddiy yergel ubrid. Ulac tin ur wwitey, aqabac yesseyli ifadden-iw, afras yexbec akk aglim-iw. Ala lestab, asirem yekfa, tirga xerbent.

Di taddart mi ara d-neqqim d tarbaet, ameslay yeddawar ala ƣef trewla, akkin i lebher mačci am da, tettban-ay-d d ta kan i d tifat, nnig n ta ulac. Ula d tiyimit di taddart tuyal-iyi d tarzagant, kerhey tiyimit gar lyaci, ala tarbaet ukkud i d-kkrey i tt-yimiy. Tiyimit-nney berra i taddart, deg udrar, s dixel n tezgi, din i yettiwsie lxafer nney. I netta iwumi nhekku lbađna nney.

D acu-tt ddurt-nni di tegrest, adfel yenna-k ass-a ara wwtey, yemdel tiwwura. Tasebhit mi d-kkrey, ufiy-d lqaea tessa, d tamellalt. Cwiť kan akka, taddart tennejmae-d, mezzi meqquer, akken ad kksen adfel imedlen tizenqatin tudyiqin i ixađen taddart amzun d azetťa.

Tameddit mi nekfa axeddim, tťfey abrid n tezgi uđd-i, imi imeddukkal-iw eyan, ugin ad ddun. Abrid yexla, lřes ulac, almi tuyal tessewřac. Ziyen ula d ayen mellulen yessewřac. Fkiy lebyi i tikli tezzuřb-iyi almi iyi-tesseereq iberdan. Břiy ad zegrey i yiwen usegrarab, sersey yiwen uđar, akken mi d-kksey wayeđ cgey, ruřey syin d akessar, nnesraeey, ttremley, Mi d-ukiy ufiy-d iman-iw dixel n yiwet n tberrakt. Cwiť akka ikcem-d yiwen umyar. Mi t-walay behbey. Natta imuqel-iyi-d, iruđ-d řur-i yefka-iyi-d aman. Di tazwara kukrey-t, uřaley nettqey řur-s steqsay-t ƣef yisem-is. Netta yugi ad d-yenteq, yelha-d kan d ceyel-is. Uřaley ttmeslayey i yiman-iw, mi iyi-d-yesla shitrifey, yettmuqul-d deg-i tasaet, yenteq-d řur-i, yenna-iyi-d : « ur ttagad, ur tseid d acu ara k-yayen ». Imir steqsey-t ƣef wamek i d-ufiy iman-iw din, dya yenna-iyi-d d akken yufa-iyi-d di tlemmast n tezgi nesraeey, dya yuwi-iyi-d řur-s. yenna yenna-iyi-d d akken isem-is Meqqrان, yettidir i yiman-is di tezgi. Syin yuřal yeffey. Mi sliť akken, nxuxlent-iyi deg uqerruy.

Mi d-yekcem, udem-is yečca-t ućamar, yettban yeeya, yewwi-d yid-s awtul, imuqel-iyi-d, yesteqsa-d ƣef wamek lliť. Dya řursey tagnit, snemrey-t ƣef wayen iyi-yexdem. Mi d lawan imensi, neqqim-d akken ad nečc, netta itett, nekk sikkidey deg-s, yettban-iyi-d d win yerwan akessar d usawen, yečcūr d leřar, am wakken dayen i d-yettban d amyar azemni. Kra din ziy ƣef tiť-is, imuqel-iyi-d, yenna : « Ečc kan a mmi, řriy-d deg udem-ik ařas n yisteqsiyen, mi ara nfak imensi ad nehder alamma d ssbeľ, ula d nekk cedhey ameslay, seg wasmi lliť da mačci yerza-d yiwen řur-i. D kečc i d inebgi-inu amezwaru. Mi ksey aľbel, tettey am win leřmer yesrug kra řer yimi-s, kra n teswiet, neťqey řer dda Meqqrان : « Ihi ad iyi-d-teřkuđ amek almi i tettidiređ kan iman-ik. », yerra-iyi-d d akken tameayt-is meqqrret. Yeľbel ad iyi-tt-id-yehku maca s ccert, ilaq ad t-eahdey ur ssufuyey ara sser-is řer taddart, euhdey-t.

Neqqim řer yiri n lkanun, uľbel ad yebdu awal, teyli-d tsusmi kra n teswiet, recqent wallen-is deg ssqef. Tafat i d-tettak tmes n lkanun tettuyal-d deg wallen-is amzun d lemri, ttbecruruqent d imetťi. Yettmektay-d i iěddan. Dya yebda-d tařkayt-is, d wamek truř temzi-s deg lřerba, di tmurt n Fransa, d wamek yesdul iman-is, d wamek yefka tazmert-is i yirumyen, řer taggara mi yeyli, dđeqrent-id am uqecwal yeqqersen. Yebda ařhisef, imi yeľľa tamurt-is, (d tin lejudud-is), yeqqar kan : « Limer lliť d uđdiq, ur xeddmey aya, ad qqimey di tmurt-iw, ayen ara d-fkey di tmurt n lberrani, ad t-id-fkey i tmurt-iw, i warraw n tmurt-iw... ». Yekfa awal-is, yenna : « Ha-tt-an teqsidť-iw, ha-t-an d acu iyi-d-yewwin řer da. »

Dda Meqqrان mi iyi-d-yehka taqsidť-is, amzun kkrey-d si targit. Nerna nkemmel aqessar ařas. Azekka-nni, qqley-d řer taddart. Dda Meqqrان d amyar azemni s tidet, yessefhem-iyi-d ařas n temsal, uřaley d wayeđ. Nekk yellan zik bennuy tirga-inu ƣef trewla d yinig, uřaley beddley řray. Tamurt-iw ur tt-taľľay ara. Deg-s yentel jeddi. Akal ideg d-kkrey icerkey umezruy yid-s.

ěddan sin yiseggasen segmi tedra yid-i tedyant-a, yeffey-d lexber d akken ufan yiwet n lgetta n yiwen umdan di tlemmast n tezgi, ur zmiren ara ad tt-ěqlen, dya wwın-tt neťlen-tt di tmeqbert n taddart.

ěbdelēaziz Ĥassani seg udlis : « Ifsan n tamunt »

Tullisin n tmurt n Tmazya. sb. : 51-60, 2013.

Tuttriwin :

- 1- Acu i yeġġan ilemzi ad ibeddel rray-is yef yinig, ad yeġġ asirem n tudert-is ?
- 2- Segu-d tanfalit-a : « Fkiy lebyi i tikli tezzuħeb-iyi almi iyi-tesseeraq iberdan ».
- 3- Aqris-agi d ullis. Efġ-d tawsit ines d wayen i tt-id-yemmalen.
- 4- Amek-it unallas deg uqris ? Efġ-d iferdisen n tutlayt i t-id-yemmalen.
- 5- Efġ-d talya n umyag « yesdul », syin smed tafelwit-a :

Amyag	Talya-s	Talya taħerfit-ines	Talya tattwayt	Talya tuddist
Yesdul				

- 6- Semmi-d isumar n tefyar yettuderren deg uqris:
  - D keċċ i d inebgi-inu amezwaru.
  - eġġdan sin yisegġasen segmi teqra yid-i tedyant-a.
- 7- Sleq tafyirt-a akken iwata: “d tin lejdu-d-is”.

Asenfali s tira:

Ilemzi yebna imal n tudert-ines yef yinig d trewla seg tmurt-is, tin i as-ikksen izerfan-is, maca segmi yemlal d Dda Meqqrان, yezgel tikti-agi, yeġġa-tt d asmekti.

Keċċ d ilemzi, teucred, yiwen wakud akken, yiwet terbaet itetten lehyuf. Di tazwara ur tezriq ara amek i d-tufiq iman-ik tkecmed gar-asen mebla ma tfaeq, maca tjebedd-d iman-ik uqbel ad truħed di twayit.

Aru-ay-d aqris d amezyan ideg ara ay-d-talseq ayen yeqran yid-k d wamek tefriq ugur-ik mebla ma yuwi-k yer yir abrid.

Asentel wis sin:

Ađris:

Amezruy n tira n tutlayt n tmaziyt

Gar izerfan imeqqranen i yessefk ad yennal umdan deg umađal, azref n yisallen di yal tayult. Isallen ttawđen ma yella tutlayt d tin ur nesi ara uguren di tikli-s. yal amdan yesea azref ad yessenfali, ad yaru, ad isel i kra; ama d iznan ney d taywalt-is akked yemdanen s tutlayt i yessen, i yesseqđac di tlemmast ideg yettidir.

Amezruy n tutlayt tamaziyt lqay, annect n wayen i tt-yessadren, teqqim-d seg yimi yer yimi. Deg wayen yura umassan James Fevrier, yef wayen isuzzel umassan alatini Fulgence, tira n tmaziyt d taqđimt, lašel-is d aagemmay 'Libik' i yesean 23 yisekkilen, i d-yegđan isekkilen n Tifiney. "Di lqern wis sin send talalit n sidna eisa, Tafriqt n ugafa tettaru tutlayt n temnađin-ines". Deg useggas wis 10 n tgelda n Missipsa, tettwaru yiwet tfelwit s tmaziyt s yisekkilen n Tlibit, d tafelwit i yerra Missipsa d aktay yef uzekka n baba-s Massensen.

Imazrayen yettnadin, ufan idrisen yuran s tutlayt n tmaziyt taqđimt (Talibit) di tallit n Ruman, ladya ayen i d-sskeflen yef yizekwan, isekkilen, tbinin-d d unuy, ama di temnađin n Tefriqt n ugafa ney Tizgin tiknariyin. Idisan n Siwa, Neffusa, Libya, Tamuritanit, Tanezruft, yur-sen ttawil-agi n tira, xas ulamma ur d-yegri ara s wađas.

Di tallit n tineslemt, tira n tmaziyt uęent abrid nniđen, acku ayen yettwantaęen, yettwaru s yisekkilen n taerabt, am waken yexdem Ibn Tumert (1128-1180), deg yinnawen-ines yessqđec Tamaziyt akked taerabt; ula d imazzanen-ines yer yegduden n tmazyā sseqđacen tamaziyt akken ad ftun yef temsalt n tawhıd. Amaru Racid Burwiba, ismeka-d deg wayen yura yef Ibn Tumert(...Ula d adlis n Ibn Tumert, i d-yuwđen yur-nney, yella yura-t i ugdud-is qbel s tutlayt n Tmaziyt...)

Ma d ayen i d-yeggran ass-a, d lemri nettmuqul deg-s, d ayen yettwarun di lqern-agi aneggaru s yisekkilen n tlatinit, ad d-nebder: R. Basset, Hanoteau, Ben Seddira (1887), Sasid Bulifa i d-yesslalen yiwen udliş yef walmud n tantala taqbaylit iwumi isemma: "Tarrayt n tantala taqbaylit" deg 1905.

Tamedyazt d timmad n ibeddi n tutlayt n tmaziyt di timawit ney di tira, ayen yessuqel Jean Lmuhub eemruc di 1939, d axalaf yefkan ukbisen, i useddu n tutlayt, di tayult n tsekla s wudem ussan.

Di tallit n umnekcām afrensis, ađas n wid i d-yelhan akken ad issinen tutlayt n yidis n Leqbayel, acku aqamer di temnađt-agi i d-yekker s tuęet, asbeddi n "F.D.B." yulliten akken ilaq ad lemđen tutlayt, bđal Genivois i d-ileqđen timucuha, ansayen, tinfusin n Leqbayel di Larebea n At Yiraten, At Jennad, Micli, Tizi Raced, At Međmud... Imrabđen irumyen di 1947, s yittaftaren deg wadeg kkin yimawlan n tutlayt, ssemđen i tutlayt ttawil n tira d wallal n usefrek, si timawit yer tira, llant temnađin anida d-jemeen awalen i umawal ama d tnezruft ney di temnađt n Leqbayel.

Belaid At Aeli, ula d netta d win yullen tutlayt ad d-tbin deg ubrid n tira, ttbut d tittaftaren i d-yegđa i tsuta i d-yemlen iseggasen n 50, Lmulud At Caeban d Lmulud At Meemmer. Asekcem n tsekla s tmaziyt di tallit-agi teddel-it tutlayt n tefrensis, maca d asurif imeqqren yugaren ayen iyef d-nura, ma nmuqel tudert n umaziyt yura Feręun ney Meemmeri, deg ungalen-nsen ney tamedyazt n Si Muęend i d-refden. Di sin yidisān uran s tmaziyt, i ssuqlen yer tefrensis, aya akken yenna Mammeri deg usarag n Micli di 1988: "Si Muęend d amedyaz maca d uđem n Lezzayer yer tudđsa n tussna d yidles U.N.E.S.C.O." Ma d ayella nura s tefrensis d abeggen n timmad-nney sdat n umnekcām, aya yella deg umezruy; Apulee yuran ungal amezwaru deg umađal, deg-s nnig 10 isunnađ, xas ulamma s tlatinit maca tikta d timaziytin...

Deg yiseggasen n 60, tira n tmaziyt d aybel n wađas n yimeynasen n yidles ama di tmađeft n tmurt ama di berra. Tugna, timmadit n Lmulud At Meemmer ad tbedd d laersa talemast iyef yezzi leqđic n tutlayt, axemmem i uheggi n umawal d tjerrumt-is, d iswiyen imezwura iyef yuzzel umassan.

Di tmura n berra, iminigen s lmendađ n yilmezyen d yinelmaden akked kra n yirgazen n yidles, di Fransa, ladya Bissaęud Muęend Aerab, slalen-d takadimit n tmaziyt di 1967, yer yidis n tmarut Tawes Amruc d wiyyađ, aya d tiririt i tizzezyeyt n udabu n tallit-nni, yerran idles amaziyt di tama idergen.

Mađid Ben Belqasem, seg tesyunt: "Tasyunt n usemad".

Tuttriwin:

- 1- Ačal n talliyin iyef d-tedda tira n tlayt n tmaziyt deg umezruy? Bder-itent-id.
- 2- Acu i yeđđan Imaziyen ad arun s tutlayt n umnekcām yellan di tallit-nni ideg dđren? Efđ-d krađ imedyaten deg uđris, s talliyin yemgaraden.
- 3- Acu-t wanaw n uđris-a? Fren tiririt iwulmen gar tigad-agi:

*Ullis

*Aglam

*Imsegzi

*Imesfukel.

Syin efđ-d tawsit-ines, d wayen i tt-id-yemmalen.

- 4- Amek-it umeskar deg uqris?
- 5- Semmi-d isumar n tefyirt-a, tbeqqed-d assay yellan gar-asen.
  - Isallen ttawden ma yella tutlayt d tin ur nesei uguren di tikli-s.
- 6- Sleq tafyirt-a akken iwulem: "Yettwaru s yisekkilen n taerabt"

Asenfali s tira:

Fren yiwen gar yisental-agi:

Asentel 01: Fer aqris-agi "Amezruy n tira n tutlayt n tmaziyt", tgeq-as agzul.

Asentel wis sin:

"Imezwura rzan asalu, wid n tura fersen-t, wid d-iteddun ad zereen imyi n tmaziyt ara yessiwden yer yiswi".

Deg kra n yijerriden, segzi-d tanfalit-a, sexdem kra n yimediyaten i tessneq deg tilawt ideg nettidir, wid iqedcen, yefkan tudert-nesen, tazmert-nesen d wayen akk kesben, d asfel akken tamaziyt ass-a ad tettef yiwen umdiq yellan d targit deg talliyin yezrin, deg tmurt-nney.

Afud igerrzen.